

Михайло Бажанський

**О. ОЛЬЖИЧ
І ЙОГО БАТЬКИ**

Дітройт 1986 р.

Вступні завваги	стор. 5
I. Мати і син в ранніх роках	7
II. Щасливий виїзд і зустріч з батьком	10
III. Роди Олега, по батькові й матері	17
IV. Студії археології і праця Олега	21
V. Олег, як поет О. Ольжич	25
VI. Організація Українських Націоналістів (ОУН)	28
VII. Виїзди і військовий вишкіл	31
VIII. О. Ольжич в будові Карпато- Української Держави	33
IX. На зов Києва	37
X. В'язень кацету і смерть	40
XI. Смерть батька	44
XII. Смерть матері	46
Епілог	49
Нотатки	51
Ілюстрації	63

Михайло Бажанський

**О. ОЛЬЖИЧ
І ЙОГО БАТЬКИ**

Дітройт 1986 р.

Накладом автора

M. Bazhansky, 17800 Hull, Detroit, Mi. 48203, USA

О. Ольжич а)

ВСТУПНІ ЗАВВАГИ

Дуже часто порівнюють О. Ольжича до його великого батька, поета символізму — О. Олеся, Олександра Івановича Кандиби. Такі порівнання появлялися в пресі, в академічних дискусіях і в наукових літературних оглядах. Поодинокі теми діставали гучні назви „Син Олеся“, „Батько і Син“ тощо.¹ Заіснували майже трафаретні гасла, як також заголовки, автори яких без докладніших пошукув правди, невільничо підхоплювали атавістичні погляди і передавали читацькій громаді. Правда, що батько О. Ольжича, в часі свого символізму і романтизму зайняв визначне місце в українській літературі. Посьогодні він ще не забутий як класик український поет — згадується дуже часто. Проте зовсім не відповідає правді, що його син О. Ольжич пішов утоптаними стежками свого батька і наслідував його. О. Ольжича не можна порівнювати з його батьком, не можна його вивищати понад батька, чи називати його епігоном. О. Ольжич — це глава сама для себе. Це літературна повнота, це цілість, самостійний прояв, оригінальна постать в українській літературі. Тому добре буде, як ми запізнаємося з його безпосереднім міліє, середовищем, в якому він

виріс, родинним домом, його життєвим шляхом, щоб з таким знанням підійти до його невеликого розміром, але імпозантного ідею — творчим надбанням, глибокими і вдумливими, органічно і нерозривно пов'язаними думками і научним змістом, головними критеріями, що стали найвищим проявом його повного творчого життя. — Властиво, назва цієї праці, як пам'ятка родині, при якій я пробув понад десять років, має таку назву: „Прекрасне, героїчне і вдумливе в трьох постатах — батька, сина і матері“. Мені видалося, що така назва буде за довгою на титульну сторінку, я підібрав коротшу. Вона має бути моєю скромною даниною, подиктованою дружнім обов'язком довголітнього знайомства з родиною Кандибів.

I.

МАТИ І СИН В РАННІХ РОКАХ

Перед розлукою на довші роки батько Олега, О. Олесь, склав панно своєму синові, як йому було тільки вісім років. Співав йому монотонно, ще малому, в прекрасній частині золотосяйового Києва і в недалекій Пущі-Водиці — свій твір, як пісню. Пізніше батько видав свої томи поезій і драматичні етюди в Берліні, Відні, а сам проживав добровільно і недобровільно поза рідними землями, під гарячим сонцем Рівієри, чи славного Капрі, та в інших місцях Максима Горкого, Миколи Гоголя, та інших шукачів надхнення і творчого запалу.

Майже всю прикру війну і визвольні змагання Олег своєго батька не бачив. Можливо, що в школі, деято з учителів згадав йому про великого батька, але це не мало більшого значення і не впливало на його хід думок, що розвивалися самостійно в його тодішньому навкіллі, яке тоді беззаперечно домінувало над його вихованням. На нього мала найбільший вплив його рідна мати. Віра Антонівна мала свою власну, вироблену роками, філософію життя, тверду, як вислід високої педагогічної освіти, так звану школу самостійного досягнення успіхів без нічиеї допомоги, батьків чи іншого навкілля. Вона закінчила Високі

Бестужевські учительські курси, що були на рівні університетським, бо жінок в ті часи до університетів не приймали. Після ствердженъ істориків ці Жіночі Курси мали славу на весь світ.⁹ Віра Антонівна не визнавала жодних протекційних засягів чи впливів, не визнавала полегшень в науці для учнів з щляхетського чи іншого знатного роду. Сама походила із заможних батьків. Мати її була українкою, а батько білорус, а в родині були також предки грецького походження. Дім її батьків провадився в українській мові, яким керувала свідома українка, її мати. Існував своєрідний матріярхат. Віра Антонівна була учителькою французької мови та педагогіки. Знала поетику і декілька мов. Вона, як незрівняний педагог, класичний виховник, давніх традиційних метод, пристосовувала їх пізніше до навчання у дівочих інституціях та гуртожитках для студентів. Визнавала тільки дисципліну, яка вже навіть в демократичній країні, якою була Чехо-Словаччина в 1930-их роках, де прийшлося їй виховувати дівчат, її система була вже підважувана новими, модерними течіями, новими методами, більш демократичними. Однак батьки дітей, яких діти були під опікою її виховання, поважали її, а навіть самі дівчата-студентки, що покінчили навчання, розвели родини, гордо признавалися, що вони вихованці „Пані Олесь“, бо так тільки її називали. Багатьох з них може навіть і не знали її правдивого прізвища, лише „Пані Олесь“.

З такою матір'ю прийшлося молодому Олегові прожити війну, невмолимий голод і перші страхіття большевицького терору. Не було світла, не було пального, ходила до парку і збирала хабаззя, щоб підігріти холодну і голодну кашу. Він, Олег, створив тоді собі свій власний світ, розчарований у людях і обставинах, що вигнали його батька з України — переніс свої заінтересування і любов до звірят і завів республіку в клітках кролів, курчат та півня і з ними проводив свій вільний час. Розмовляв з ними і доглядав, щоб ніхто ім якої кривди не вчинив. Довкола тільки існувала кривда. Ця любов до звіряток була така глибока, що пізніше він став писати оповідання про пташат, лелек та інших звірів. В своїй „державі“ звірят, на своєму відпочинку, по різних лекціях, оповіданнях та прочитаних книжках — відпочивав і все передумував знову і знову. Чому то воно так? Чому гетьман Мазепа так довго хитрував і не побив москалів зразу? Чому Великий Хмельницький не довів до кінця своєї самостійницької політики? Ці, та інші питання з історії України не покидали його, а їх було розв'язати нелегко.

II.

ЩАСЛИВИЙ ВИЇЗД І ЗУСТРІЧ З БАТЬКОМ

Юнацькі думки і такі ж зацікавлення перервав Олегові його батько ізза кордону. Стараннями почерез Міжнародній Червоний Хрест — батькові пощастило вибрати свою дружину і сина з-під большевицької окупації в 1922-му році. Вже в січні 1923-го року Олег з матір'ю приїхали в Берлін. Олегові було вже тоді 15-ть років.⁸ Там вперше, по кілька літній розлуці Олег побачив вже майже зрілими очима свого рідного батька, про якого знав багато із оповідань, але то було неначе казкою, чи сном. Реальна дійсність, в якій він почав дозрівати, була зовсім іншою, занадто сувереною, далекою від казкового розуміння подій. Оце перед ним сильний козарлюга, пригортає його, оце його рідний батько, про якого писали в книжках, про якого з повагою говорили гості, що приходили до Віри Антонівної, про якого навіть на лекціях у школі говорили учителі і давали учням рецитувати його вірші. Це його батько, про якого щоденно мріяла мати, як про своєго вірного, бездоганного друга життя.

Зустріч була більш як радісною. Європа для молодого Киянина видалася в дечому іншою, але сприємливою. Важне в цьому переселенні, що він не буде бачити свою матір сумною, затривоженою

О. Олесь 6)

завтрашнім днем, часто заплаканою. Перестане тужити за батьком і здалося молодому Олегові, що не буде вже ніяких страждань. Олег сам відчував, що більше не буде жити вsovєтських непевних відносинах. Буде вільно віддихати своєю чистою, патріотичною душою, з якою він прийшов в Європу, не заплямивши її, ніяким чужим вченням, що тоді вже настирливо практиковано по школах. Олег вже в той час виробляв собі свій власний шлях, хоч спочатку він ще був дещо мрійливий. В зустрічі з еміграцією і її життям Олег повільно ступив на зовсім реальний шлях, хоч де-коли ще покутували залишки книжного романтизму з прочитаних козацьких епопей Кащенка. Ще на лавці в середній школі почав сам писати оповідання для дітей, навіяні з його власного переживання, що сталися при втечі від незавидної буденщини, у хвилинах прожитих разом із його звірятками. Одне з таких оповідань діжалося побачити світ друкарськими черенками, під назвою „Рудъко“, як правдива історія півня. Ця чепурненька книжечка з'явилася під його першим псевдонімом „О. Лелек“. В цьому оповіданні ще були видними сліди батька. Вони були ще навіть слідні по відбуттю вишкільного пластового табору в Туря Реметах, в Карпатській Україні, 1926-го року, з-під його пера з'явилася поема, на стиль грецьких од, під назвою „Пластовий Капелюх“:

„Він оптиміст, яких є мало в світі.
І стойка такого не знайти.

От і тепер: — попробував би ти
Шість місяців так на цвяху чипіти!

О. Ольжич. „Пластовий Капелюх“.

В цій поемі видна схожість в трактуванні тем, цинічно-сатиричних, сатирика „В. Валентина“, псевдоніма його батька, якого вживав О. Олесь у своїй гумористичній творчості.* Крім цього в середній школі в Празі розкинув безліч віршів легкого жанру, дружнього характеру, але одночасно повчаючого, з глибокими думками і таким же змістом, присвячених значним подіям, а також учням та ученицям, своїм одноклясникам, як жартівливі, дружні шаржі.

Др Олег Кандиба в)

III.

РОДИ ОЛЕГА, ПО БАТЬКОВІ Й МАТЕРІ

З оповідань О. Олесья знаємо, що він свої перші вірші заховував у солом'яну стріху. З того можна вносити ствердження, що дім, в якому проживав у дитячих роках був на хуторі, а був це дім заможного його діда. Цебто прадіда О. Ольжича. О. Олесь мав ще дві сестри, одна звалися Марія, а друга Ганна. В тому домі діда говорили всі без віймку, по-українському. Бабуня Олега Кандиби, по матері була справжньою українкою, патріоткою, про що в оповіданнях з гордістю згадувала дуже часто Віра Антонівна. Чи була вона козачкою? Важко сказати.

О. Олесь не любив про себе розповідати. Споминів не залишив. Спробую написаною про його почали подавати деякі біографії. Дещо написав Микола Зеров і додали дещо інші. Микола Зеров написав, що О. Олесь народився на Слобожанщині, в селі, де його дідуньо, цебто прадід Олега був орендарем великої посіlostі, але чужої. Звичайно проти цього дуже протестував О. Олесь за свого життя. Ця відомість не відповідає правді. Родинне місце О. Олесья це верховіття Сули, трикутник поміж Лебедином, Сумами а Білопіллям, романтична околиця Недригайлова. Народився, по новому стилю 6-го грудня 1878-го року. Хоч і по сьогодні ще деякі біографи подають

4-го, а то 5-го грудня. Молодість О. Олеся була досить терпкою, як мав він майже 12-ть років його батько загинув трагічно. Дехто твердить, що поповнив самогубство. Був керівником великої державної риболовної станції в Комишині, що на долішній ріці Волги. По втраті батька, життя майбутнього поета стало бідним. Познікали гувернантки чужих мов і в очі заглядали злідні. Ствердження М. Зерова, що неможливість вищого образування для молодого О. Олеся спричинена не малим середовищем, неграмотним, але втратою трагічною — рідного батька. Самогубство батька Івана Кандиби для О. Олеся було нерозгаданою подією. Це питання переслідувало ніжного поета все його життя. Ще дитиною став він узамкнений в собі, терпів і часто думав „чому саме його батько поповнив самогубство“? Чи воно насправді так? Хотів знати, як це сталося. Ці важкі питання мучили його, але відповіді на них він не знаходив. В своїх гутірках, як доходив до цього місця у своїх згадках про минуле, то оминав термін „самогубство“ і випивав чашку чаю, а потім оповідав дальший тяг свого життя. Хоч незвичайно щасливо одружився, бо настала надія на краще життя, було чим втішатися, прийшов гарненький синочок Олег, з русявими кучерями, синьо-зеленуватими очима — всеж таки думка таємного відходу його батька з цього світа, не давала йому спокою. В кнайпах, в дорозі, при бюрку, всюди він думав про це. За ствердженням Віри Антонів-

ної і на смертній постелі, думав про своєго сина і про своєго батька Івана Кандибу. Тому тут повернемося ще раз до тих років О. Олесья, на підставі дещо вірніших даних, взятих з його власних уриваних оповідань.

Батько Олександра Кандиби Іван Кандиба керував промисловими роботами далеко від родинного дому, аж над Каспійським морем, на нижній Волзі. Тому-то Олесь не часто бачив своєго батька. Згадував його в прекрасних словах. В той час родина Кандибів жила у великих достатках. Як тільки Олесеві сповнилося 11 років несподівано батько помер(!) Мама Олесья примушена була покинути хутір, де вони жили, що звався хутором Кандибів, якого втратила, переселилася з трьома дітьми, Олесем і двома доньками до садиби своєго батька, що звався Василь Грищенко, на Харківщині. Оселя цього дідуня була серед чудової природи. Недалеко срібна річка, поблизу розлогий, незайманий, казковий степ, а там в далечині легендарні козацькі могили. На деревах мелодійне колоритне пташтво, дика звірина, риба — все, що тільки дала багата українська природа. О. Олесь слухав гарячих оповідань своєго дідуня Василя Грищенка про ті могили в степу, свідки слави прадідівської, про походи воїовників за свободу своєго народу. Дід говорив, неначе читав з книжок старих. З того можна тільки здогадуватися, що Василь Грищенко був козаком, як не сам, то нащадок козацький. Так можна було

і зрозуміти оповідання Віри Антонівної, яка мала прекрасну пам'ять. Ще раз кажу, як не був сам козаком, то насправді був любителем козацької бувальщини.

Батько Віри Антонівної, дружини О. Олеся, цебто матері О. Ольжича, а його дідуньо по матері звався Сватковський, народжений в Могилівській області. Найбільш правдоподібно білоруського походження, принаймні так твердила Віра Антонівна. Мати Віри Антонівної, бабуя Олега, була справжньою українкою з міста Ніжина. Дівоче її прізвище було Непорожня. А бабуя Віри Антонівної, цебто пррабабуя О. Ольжича була грецького роду.

Оце все, що пощастило мені затямити, з оповідань самої Віри Антонівної, дещо з уст Олександра Івановича, багато також з оповідань його знайомих: Семена Сеника.⁷ Сеник був довголітнім шофером у Празі, часто возив своїм автом, О. Олеся на річку — ловити рибу. При тому вони і гуторили. А також дещо із цікавих барвистих оповідань з „перцем“ Михайла Мухина.⁸ Мухин після своїх власних слів знов досить добре ті окоплиці, про які йшла тут мова. На жаль не все він записав, бо закінчив своє життя у великих злиднях, в Німеччині. Тут, як незбите свідчення його широкого заінтересування дадуть вирізки з його листів, хоч писані в часі злиднів, вказують на його вічну охоту до творення. Велика шкода, що не залишив своїх ширших спогадів.

IV.

СТУДІЇ АРХЕОЛОГІЇ І ПРАЦЯ ОЛЕГА

Олег Кандиба, так тут треба його називати, в молодих роках виникав в своєму оточенні по-над своїх друзів-розвесників. В його матері матеріялах була захована одна шкільна вправа (не тільки одна, їх було більше, але тільки одна з найбільш характерних) з визвольних змагань, де його талановитий польот вгору проявився понад сподівань учителів. Насправді шлях його росту був незвичайно щасливий. На новому місці звернув на себе увагу своїх учителів, а потім професорів університету і за свої пильні студії, так якби винагородою, одержав заробітну працю в Чесько-му Національному Музею в Празі, в самому центрі міста Праги, на головній площі святого В'ячеслава. Досягнути цієї позиції було тільки в мріях не одному чеському вченому чи професорові археологові. По закінченні студій на Державному Карловому Університеті Олег робить різні розкопки, на запрошення деяких археологічних товариств. Назвати треба розкопки в Кобилісіх, недалеко Праги, в Доміці, на Словаччині. Гардвардський Університет, відділ Пібаді запросив його працювати в Югославії, в науковій експедиції, в околицях Старчева. З цієї експедиції Олег привіз чимало нових вражень, нав'язав при тому ба-

гато нових знайомств. З того часу, він привіз до Праги також звідомлення про життя і побут українських колоній на південні Балкану та в Близькому сході Азії. Його зацікавлення політичні, громадські, літературні, журналістичні крокували в парі, як рідні сіамські брати. Творили з нього надлюдину, без якихнебудь претенсій на приватне життя. В нашій історії не часто можна зустрінути таку людину, якою став Олег Кандиба. Послідовний у своїх вчинках, ідейний до крайніх меж, при тому природою обдарований талантом, глибоко-вдумливим, що звичайно йому допомогло жити повним життям многогрannим і втішатися ще за життя блискучими досягненнями.⁷

Мысль

Всё ищет

~~ищет~~ ищет ~~ищет~~ ищет ~~ищет~~ ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет

Ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет

Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет

Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет
 Ищет ищет ищет ищет ищет ищет ищет

Рукопис О. Ольжича г)

V.

ОЛЕГ, ЯК ПОЕТ О. ОЛЬЖИЧ

Олег, як вступив на студії до Карлового Університету на філософський відділ, обрав археологію, як головний предмет і в той же самий час висвободився із всіх традиційних літературних впливів, існуючих дотепер стилів та рухів і напрямків. Віднайшов свій шлях, яким почав твердо крокувати і ним йшов рівно аж до кінця своєго короткого життя. В його рідній хаті, під одною і тою самою покрівлею жило разом у згоді, гармонійно три різні прерізні постаті. Батько — поклонник краси, часами сатирик, мати — розважність і вдумливість, а він, Олег, захоплений в той час, більше, як перед тим, героїкою. Олег поклонився своїй залізній матері й характером, скромністю, вповні перейняв її філософію життя, склав їй дань, як вірний син. Між ним а батьком була тільки родинна пов'язаність, що була могутньою не тільки назовні, але і в серці. Поза тим Олег створив собі свій власний світ, забув зовсім про своєого вимріянного з-під київських околиць „Рудька“, а навіть і свій „Пластовий Капелюх“, народжений ще так недавно, вже тут, на новому середовищі. Закинув всі інші перші творчі спроби, навіяні минулим ще дитячим романтизмом. Олег твердо вступив на свій шлях „вістниківської“

квадриги“, як вповні готовий поет, так якби вже був відомим багато, багато років тому. Читацька публіка несподівано запізнавалася з молодим поетом, археологом і його першою збіркою творів в 1935-му році. Першу свою збірку віршів назвав „Рінь“, яку підписав своїм псевдонімом О. Ольжич. Мала успіх. Багатьом поетам часто треба було ждати у „притворі“, або в „чистилищі“ літературних кулюарів, доводилося упрощувати авторитетне слово літературних церберів, щоб якако небудь газета, а не то „Літературно-Науковий Вістник“ друкували його твори, як початківця. О. Ольжич друкувався в „Л.Н.В-ку“, а потім у „Вістнику“ без ніяких перешкод. Бож і його поява і творчість внесла багато дечого нового, оригінального. Неперевершенні зразки зрывів до могутнього геройського життя, переконливо промовляли до читача, а толовно до критика. Зміст і форма в його творах пішли впарі, спаяні гармонійною єдністю. Творили незвичайно прекрасну нерозривність між собою. В його творах ми не знайдемо протиріччя із змістом і його власним життям. Приватним, громадським, як теж революційним світоглядом. Поборював гидке в людині. Не визнавав страху, зневіри. Метою людського життя має бути змаг, разом з прекрасним, величнім, героїчним. З незвичайним талантом змальовані враження з прочитаної історії України, багатої на класичні приклади боротьби — знайшли відгомін у його крижаних рядках „Ріні“. А

потім прийшли дальші твори.⁶ Ще за його життя з'явилася друга збірка „Вежі“, Прага 1940-го року, яка також, як і попередня збірка віршів принесла йому багато щиріх відгуків. Приготовлювана, але не закінчена за його життя третя збірка „Підзамчя“, з'явилася, як перше посмертне видання 1946-го року в Мюнхені, діждалася також гарних рецензій проф. Володимира Державина⁶, проф. Юрія Шевельова та інших.

VI.

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ (ОУН)

Зайнятий плянуванням в Культурно-Освітній Референтурі ОУН при Проводі, та в археологічних розкопках, поїздках в Галичину, в Більчу Золотому, в експедиції на Балкані, а також в самій Чехії та на Словаччині Олег не мав більшої можливості для своєї поетичної творчості, як це мали інші поети його доби. Деякі з них реклямою досягли своєї слави. Розголос Ольжичевої творчості прийшов без такого попередження. Крім згаданих перешкод до популяризації, не дозволила їому його природня скромність, якої мало хто з поетів має. Йому треба було вдергати дім. Мати його вже від 1936-го року не працювала, а її емеритурна платня вистачала тільки на заплачення помешкання. Батько теж потребував деякого гроша. Книжки Олеся, видані ще в часі війни і по війні лежали в друкарні, деякі від 1919-го року — невиплачені. Завдяки Вікторові Кондратовичеві Приходькові, їх викуплено в Австрії, привезено до містечка Ржевниць, що близько Праги. З того приводу постав поважний довг. Помимо затяжної допомоги Приходька, в результаті не було сподіваного успіху. Заборгованість зросла. Тому

Олегові прийшлося удержувати родину, що вже зажила від 1936-го року в Празі „У зеленої Лішки“.

Олег, вже як організований член ПУН, в тому часі одержав від полк. Євгена Коновалця поважні доручення, які Олег, при своїх археологічних поїздках виконував бездоганно. Спочатку він очолив Культурно-Освітню Референтуру з осідком у Празі, а потім досягнув дальших успіхів своєї праці на інших теренах.

Треба було бачити, як він уміло видавав інструкції та всі інші доручення, чи дружні поради, як всеціло був відданий своїй праці. Робив це з вірою в діло, яке провадив. Рано, чи ввечорі, в дощі, непогоді, в снігу, в каварні, чи в Національному Музеї, або в Слов'янській Бібліотеці, в саллоні, чи на коридорі університету. Він все був однаковим. Ніколи не пишався славою свого батька, чи вже своєю славою відомого поета, ученого, чи навіть виконуванням функції. При тому ходив скромно вдягнутим. Тільки на одержання диплому доктора філософських наук, прийняв краватку, а то часто його бачили без краватки, з розгорнутим комірцем сорочки понад піджак. Дехто звав це стилем „словацького“. Мова його була пряма, очі завжди звернені до особи, з якою провадив розмову. Ніколи не насміхався над ніким. Критикував тільки в дуже важливих хвилинах. Зумів все товариство прикувати до себе своїми оповіданнями, а понад усе свою бо-

жеською скромнотою, очевидно також своїм знанням, начитаністю і мелодійною мовою. Чи це був Мосендж, Липа, Лятуринська, Чирський, Маланюк, проф. Щербаківський, проф. Д. Антонович і його син Мурик, з яким він приятелював, та донька Марина, Улас Самчук, Олекса Стефанович чи Галина Лащенко. З усіма був однаковим. Ніколи не зміняв своеї думки, бо перша його думка була умна і не потребувала коректури. Логіка його думки була правильною, глибокою, виходила з його точного знання справи і людей, з якими він зустрічався. Перше рішення було єдиним рішенням згідним з його всією істотою. Народився бути провідною людиною і таким залишився до кінця свого життя.

Тому і його Культурно-Освітня Референтура при ОУН доказувала чудес. Унятій був увесь календарний рік історичних подій. Почали появлятися відповідні публікації. Спочатку циклостильні, а згодом нормальним друком.¹⁰ Осередки одержували програму до національного календаря і могли проводити культурно-освітню роботу. Не плаксиву, як це було дотепер, а бадьору, при добірному матеріалі княжої, козацької дії і національного зриву часів. Ще і посьогодні тими працями користуються деякі громади. Передруковують їх, як вічно актуальні. Свято Державності, Свято Імперії, чи Свято Моря, Свято Героїв, Біллас і Данилишин, Перший Листопад, Базар, це тільки декілька назв із багатьох.¹¹

VII.

ВИЗДИ І ВІЙСЬКОВИЙ ВИШКІЛ

Доручено йому, як я вже згадував, відповідальні поїздки до Америки, чи на Балкані. З таких поїздок Олег привозив звідомлення, що мало бути переслане куди слід. В оригіналі це звідомлення складалося з декількох листочків паперу, найчастіше, внутрішньої частини коверт, або серветок з ресторанів. Мало хто міг визнатися в тому, щоб розшифрувати. Навіть коли б ті листки дісталися до непокликаних рук. З тих вирізків паперу дуже часто поставало звідомлення на десять сторінок машинового друку на канцелярійному форматі. В тих нотатках був дотриманий своєрідний шифр. Олег мав вроджений конспіративний смисл. Тому і його роля в Організації поважніла, набирала характеру діловости і він згодом став членом Проводу і одержав дальші поважні доручення від полковника Євгена Коновалця.

При тому Олег не забував здобути військове знання, як основу до майбутніх подій, які, ми всі вірили, мають надійти. За його ініціативою генерал Всеволод Петрів погодився провадити військові курси. Вишкіл для нашого гурта охочих. Теорію провадив генерал у себе вдома. Практичні вправи, стріляння, поведінка у партизанці тощо відбувалися у лісах понад берегами річки Берунки.

Велика частина того вишколу відбувалася майже легально у гімнастичних залах одного державного будинку, в якому генерал був інструктором „Робітничих стрілецьких відділів“. Мало хто знав про це і мало хто вірить і сьогодні, що в Карпатській Україні, О. Ольжич — поет керував військовими справами, як знавець свого діла, як ерудит, студент вишколу одного з кращих українських генералів, шведського походження.

Всеволод Миколайович Петрів, генерального штабу генерал, народився 1883-го року. Походив із шведського роду Штрольманів. Предок його брав участь в битві під Полтавою 1709-го року і поселився в Україні під прізвищем Петрів. В Петербурзі закінчив Кадетську школу та Академію Генерального Штабу і брав участь у Першій світовій війні вже як полковник. В час революції і у відродженні Української Державності зголосився до Української Армії. Переїхав багато боїв за Українську Державу, про що і написав у своїх спогадах. Був у складі Запорізького Корпусу, в Гордієнківському полку.

Хтось запитає, а де ж брав Олег на все це час? Вчитися, працювати, заробляти на життя, писати вірші, читати доповіді, керувати одною з найбільш активних формаций ОУН Культурно-Освітньою Референтурою, редактувати деякі пресові органи, обіжники і вести багато інших справ? На все це він знаходив свій час. Подивугідна людина. Такою людиною був Олег.

VIII.

О. ОЛЬЖИЧ В БУДОВІ КАРПАТО-УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Другий голова Проводу ОУН полковник Андрій Мельник доручив О. Ольжичеві ведення справ будови Карпато-Української Держави. Олег тількищо по невдачному другому повороті з Америки, через Віденський приїхав до Ужгорода, а потім до Хусту. Проживав у „Американській Амбасаді“, доМі, закупленому за гроші американських друзів ОДВУ та УНО Канади. Генерал Микола Капустянський і полковник Михайло Колодзінський-Гузар визнавали беззастережно провід О. Ольжича. Всі йому підпорядкувалися і слухали його наказів. Помічними в будові була „Карпатська Січ“, пресові органи і мистецька група, зорганізована у „Летючій Естраді“. Властиво О. Ольжич, вірний своїй вдачі, ніколи не наказував. Його тихий, врівноважений, лагідний і при тому милозвучний, чистою, літературною мовою переданий голос, без зайвих вульгарних вставок, притаманність „генералів“, без непотрібного патосу — досягав свого успіху. Може хтось скаже, на перший погляд, що це була в Ольжича маска. Прибрана поза актора. Ні! Рішуче ні! Під тим тихим спокійним гарним обличчям крилася також і гарна душа. Пам'ятаю, як сьогодні незабутню трагічну хвилину, болочу

картину з 14-го березня 1939-го року, в Хусті, по боях „Карпатської Січі“ з чеськими військами генерала Льва Прхали — привезли хворого, в гарячці полковника Михайла Колодзінського до Владислава Будови, де містився Головний Уряд Карпато-Української Держави. Полковник Колодзінський був у гарячці вже декілька годин. Не міг промовити ані слова. Лежав на польовому ліжку, на другому поверсі Будинку на правому крилі. О. Ольжич похилився над ним і пробував довідатися від нього докладніші дані про його людей і про пляни, які в нього були, бо тепер прийдеться йому, Ольжичеві, самому керувати дальшими справами „Карпатської Січі“. Гарне лице Ольжича прикрив дивний сум, біль і глибока печаль. Невдача. Але із невдач треба вийти. Олег перейняв Команду організованого відступу із здобутих позицій, наперед відіслав, під охороною січовиків, членів Уряду Карпато-Української Держави. Сам, в останніх рядах, разом з піхотинцями пішов у темну ніч, щоб зустрінути мадярські війська в горах.¹²

Катерина Білецька (г)

ІХ.

НА ЗОВ КИЄВА

Після того надійшла важка, переломова доба для ОУН. Багатьох загинуло в Карпатській Україні, багатьох перебуло мадярське ув'язнення. В середину ОУН ввійшов своїм брудним чоботом ворог. Олег присвятив чимало дорогочасу на переговори з рідним братом по організаційних непорозуміннях. Переговори внесли несмак в його життя. Розчарувався в людях. Проте не заперестав продовжати свою конструктивну працю. Одержав нові повновласті від полковника Андрія Мельника вести справи у Києві, за власним рішенням. За відомом Ольжича, на схід переходить транспорт за транспортом діячів ОУН і близьких до ОУН людей, під гаслом „На зов Києва“. На руїнах старого режиму будується новий порядок, поруч німецького командування, а то і явно проти німецького окупаційного режиму. Постають твори державного порядку: Українська Національна Рада, появляється „Українське Слово“, „Літаври“, газети, журнали та Літературно-Мистецький Клуб в Києві, в якому гуртується творча еліта, пульсує нове життя, кується доля України. Німецьке Гестапо побоялося нового твору, самостійницького руху. Виарештувало провідних, гарних діяльних одиниць. Деяких з них розстріляно. За Ольжичем по-

чали стежити. Ольжич відступив із своїм близьким оточенням до Львова. Тут проживав в конспіративній квартирі й керував дальнє, безперебійно роботою, як заступник Голови Проводу Українських Націоналістів, з дуже широкими повноважтями, за власною відповідальністю. Передбачав, що йому не прийдеться довго втішатися волею, бо вже багатьох його друзів і на цьому терені, німці ув'язнили. Нещодавно одружений,¹⁷ повернувся з Бойківщини до Львова. Дружина від'їхала до Праги, до своїх батьків. Ольжич залишився вірним своїм постановам, на стійці, в ті три вожні дні, в надії, що може ще раз прийде хвиля на пригожа до побудови своєї держави, і не покинув рідних земель. Присвятив себе великій ідеї. Особистого життя не знав. При виїмковій працьовитості й надзвичайній силі волі видержав на відповідальному пості до кінця.

Кожного дня появлявся в умовленому місці, під ратушою у Львові на побачення зі мною. По коротких, уриваних розмовах, виміні думок, поділився новими відомостями і зникав, як справжній, уроджений підпільник. Конспіратор добрих шкіл. Зникав у гущі прохожих. Хотів змінити свою конспіративну квартиру. В ній вже був досить довго, хоч всім домашнім вірив, але зміну треба було зробити. На його вимогу, я вже піднайшов криївку, але там треба було провести деякі зміни. Одні двері викинути, продовжити стіну, провести потаємний прохід до підвалля. І ту-

ди Ольжич мав перейти. Однаке серед тих плянів скопило мене Гестапо. — Пізніше, мені стало відомим, що Ольжич ще далі скривався перед поліційним оком на тому самому помешканні, але і цьому настав кінець. В травні місяці 1944-го року Гестапо таки, по довгому інтенсивному шуканні, його віднайшло при вулиці Личаківській число 32.

X.

В'ЯЗЕНЬ КАЦЕТУ І СМЕРТЬ

Олег Кандиба прийшов до концентраційного табору в Саксенгавзен, як там вже були інші члени ОУН і майже всі члени Проводу (ПУН). По своїй душі не любив німців. Тимбільше ненавидів німецьку загарбницьку політику Третього Райху, яка практично виконувала давню мрію Бісмарків, та йому подібних, своє месяністичне „Дранг нах Остен“. Ненавидів особливо Гестапа за те, що воно в Києві 1942-го року вимордувало його друзів, на чолі з Оленою Телігою. Отже вже по цьому можна судити, що останній етап його життя в брудній келії Саксенгавзену не був солодким. Він, як людина втасманичена в усі справи політики ОУН, мовчав і жодних даних про дію ОУН, якою він керував на сході, не прозрадив. Штурмбанфюрер Вольф, а з ним разом і кат Вільгельм Вірзінг, який себе видавав за латиша Вірцін Віллі, не любили спротиву. Мучили його питаннями, як день так і ніч, тортурували його фізично до безтями. Хто бачив Вірзінга, пізнав його на собі, його звіринні очі, балтицького садиста, найкраще може собі в'явити, що наступило в темних каземетах саксенгавзенського Вавилону. Ольжич, хоч був поетом, але був людиною залізного характеру. Це може єдиний в історії України поет між неба-

9. червня у великий залі табору „Ля Гард“ відбувся вечір, присвячений творчості ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА — дра Олега КАНДИБИ, сина Олександра Олеся. Саме два роки проминуло від його трагічної смерти від руки гестапо в концентраційному таборі в Саксенгавзені. — Своїм коротким життям Ольжич показав, як його треба використати, щоб стати безсмертним. Своє невтомною працею на полі літературному, науковому, на полі громадському, він зробив все, що можна виконати за недовге людське життя. ✓

Текст звідомлення д)

гатьма, що мав уосіблення полковника Богуна, духовість Шевченка і Петлюри та ум Грушевського, в одній особі. Учений, стратег і бард революції. Кожен рядок його кованого сталлю — вірша був глибоко пройнятий його власною духовістю. Був у ньому. Кожен рядок його поетичного твору був у ньому непорушним табу. Терпіння за найвищу ідею — свою власну самостійну державу — це було його оконечним девізом. Смерть для цієї найвищої ідеї було його постановою, виявленою ще далеко-далеко перед тим.

На початку червня з 9-го на 10-те 1944-го року по страшних тортурах, найжахливіших муках, за свідченням достовірних свідків сусідніх келій, — наступила героїчна смерть українського революціонера, українського поета віщих віршів, глибоких публіцистичних творів, знатного ученого і виконуючого обов'язки голови Проводу Українських Націоналістів Олега Кандиби, О. Ольжича, Кардаша.¹⁴

XI.

СМЕРТЬ БАТЬКА

Батьки в Празі тоді ще не знали про смерть свого сина Олега. Знали про те, що він ув'язнений. Місяць пізніше помер великий поет О. Олесь, улюбленець багатьох рецитаторів, батько Олега. Віра Антонівна поховала свого товариша життя, Олегового батька, Олександра Івановича Кандибу — О. Олеся тимчасово на цвинтарі в Крчі, дільниці Праги, недалеко того місця, де вони всією родиною проживали 24-го липня 1944-го року. Війна вже кінчалася і українська патріотична еміграція в Празі почала відходити на захід, бо до Праги надходили большевицькі війська. Віра Антонівна не хотіла покидати Прагу. Чогось вона не вірила в той час, що його одинокого сина не має в живих. Сподівалася, як кожна мати, що осьось її улюбленець, без закидів син прийде до неї, як завжди приходив по всіх ескаладах організаційних чи археологічних екскурсіях. Розділила творчість свого чоловіка поміж добрих людей, Семенові Сеникові а зокрема доручила декілька копій двом визначним приятелькам родини — Галині Кушнір і Галині Лашенко. Зробила останню волю, по якій передано право авторства і право власності на твори її чоловіка О. Олеся і сина Ольжича, синові Олега. Як справжня грецька ве-

сталка берегла спадщину своїх дорогих, чоловіка і сина. Колія завіщання збережена у магістра фармації Мартинця у Празі та двох інших свідків. На прохання проф. Леоніда Білецького, батька Калини, дружини Олега — їхати на захід, з ними разом вантажним автом — відмовилася. Близьким знайомим оповідала, як важко вмирав О. Олесь. Просив води, якої пити йому, його лікар рішуче заборонив. Як тужливо згадував при смерті свого сина, так якби прочуття йому підказувало, що Олег загинув. Хоч такі відомості колували тоді в Празі, але не провірені. „Ніхто мені не хоче сказати правди“ — звернулася до мене Віра Антонівна на могилі свого чоловіка, — „але ви дружили з Олегом, ви в нашому домі були своею людиною, ви мусите мені сказати правду“. Що ж я міг сказати страдниці-матері? Самий я, в той час ще не вірив, що О. Ольжич загинув. Я також пропонував її покинути Прагу. Ні! не погодилася. Вже почалися перші ув'язнення українських діячів з визвольних змагань. Потаємно я прибув до Праги, щоб забрати творчість О. Ольжича. Ще раз, востаннє поновив мою пропозицію їхати до Пльзеня зо мною. Віра Антонівна відкинула мою пропозицію. Передала для дружини деякі твори, рештки того, що не забрали інші, але йти на захід, за ніяку ціну. На входовій брамі вже стояв агент НКВД, так що мені самому треба було пройти почерез дротяну сітку, на поля.

XII.

СМЕРТЬ МАТЕРІ

Віра Антонівна кілька років пізніше померла в Ліберці. Похоронена в Празі, побіч своєго товариша життя О. Олеся. Дату її смерті деякі джерела подають 5-го січня 1948-го року. Такі відомості передала одна з її учениць. Насправді посьогодні ніхто не уточнив при яких умовах померла і чому саме аж у Ліберці? В „Празькому Пантеоні“ рубриці, яка була у „Новому Шляху“, тижневик у Вінніпезі, що тепер появляється в Торонто про смерть Віри Антонівни нічого не згадано. Навпаки у советських виданнях подається могила О. Олеся на Ольшанському цвинтарі, на якому дата народження вирита долотом: 23. XI. 1878, а дата смерті 22 липня 1944. Можливо, що приятелі або сама ще Віра Антонівна перенесла могилу з Крчі до Ольшан, де найбільше похоронено знатних діячів українців від 1918-го року. Крім проф. Івана Пуллюя, який єдиний спочив на Мальвазінках, частині Праги, в якій жив при кінці своєго перебування у Празі.

Так закінчилася земна мандрівка трьох членів родини: поета тихих пісень, звеличника „Айстрів“ і „Краси“ та справжнього революціонера, творця націоналістичної епохи О. Ольжича і його матері-страдниці, що накреслила своїм вихованням йому твердий шлях.

1907-1944

Погруддя О. Ольжича е)

Е П I Л O Г

Ще в 1915-му році О. Олесь присвятив вірш своєму синові Олегові. Після оповідань Віри Антонівної цю пісню (вірш) Олесь співав разом з малим Олегом. В цьому вірші він предбачав визволення: „Із праведних трун виходять Хмельницький, Мазепа, Богун! І з Волі знімають кайдани міцні. І слізьми співають щасливі пісні“. А в останній строфі того ж вірша О. Олесь предбачив вже в 1915-му всенародне повстання: „Сини України на мури ідуть!“ Так теж і його син пішов одважно „на мури“ своєю героїчною груддю наставив проти ворогів у Києві, і наставив її проти Вольфа і Вірзінга у Саксенгавзені.

О. Олесь¹⁵ в згаданій пісні бачить візію прийдешнього так:

„Потоки, потоки шумлять, та гудуть,
Сини України ідуть, та ідуть.
І чутно вже Волі, як хвилі шумлять.
І видно вже Волі, як мури тремтять.
І прапор вже має у неї в руці...
О, швидче до неї, о швидче борці.

О. Олесь

А О. Ольжич,¹⁶ цей самий мотив у своїй візії майбутнього відчув своєю екстазою так:

„І рветься, рветься хвіртка
Квітника із слідами чобіт.
Обози — обози тільки...
На захід ідуть, на схід...“

Ця сама ідея визволення представлена Батьком і Сином.

Н О Т А Т К И

1). Сам я також провів студію співжиття і і творчого діяпазону між О. Олесем і О. Ольжицем під заголовком „Батько і Син“, що надрукована була в щоденнику „Свобода“, Джерзі Сіті, з 12 липня 1984-го року і була повторена в інших часописах. Однаке в тій праці ясно спрецизована відрубність їхнього підходу навіть до тих самих тем.

2). В роках 1878-9 постали Вищі Жіночі Курси в Петербурзі, Казані й Києві. Між ними на перше місце заслуговували на увагу курси в Петербурзі, які одержали назву „Бестужевські“. Графи Бестужеви-Рюмини були власниками гербу, на якому було написано: „In Deo Salus mea“. Ці Високі Курси закінчила Віра Антонівна із золотою медаллю. Між іншим на тих Курсах викладала історик літератури Олександра Яківна Ставровська (1848—1918), одружена в 1870-му з Петром Савичем Єфименком, українським засланцем за народолюбство в Холмогори (Архангельськ). Олександра Яківна Єфименко це своєрідний в Росії феномен. Без формальної вищої освіти стала професором петербурзького університету, опісля одержала почесний докторат університету в Харкові. Неменш цікава є її „Історія Українського Народу“, що з'явилася в Харкові, в 1922-му році під редактуванням, з передмовою і примітками Академіка Д. І. Багалія. Проф. Багалій позитивно

оцінив її історію, хоч в багатьох ремарках висловив свою незгідливість із її трактуванням. Її забито в 1918-му році, разом з її донею Танею.

3) Народився 8-го липня 1907-го року в Житомирі.

4). „Перезва“, збірка сатиричних віршів, видана під псевдонімом В. Валентина, під яким О. Олесь писав гумористичні твори. Під тим псевдонімом друкувався в журналі „Тризуб“, що виходив в Парижі. „Перезва“ появилася тільки в першому томі, другий дотепер не появився. В мене машинопис недрукованих віршів до „Перезви“ другого тому.

5). Семен Сеник беріг спадщину О. Олеся, яку він взяв у Віри Антонівної і давав дещо до друку. Був дуже добрым приятелем О. Олеся на виїздах з Праги.

6). Михайло Миколайович Мухин (1894—1974) походив з Києва, був нащадком династії знатних постатей. Понайбільше науковців. Один з його дідусів був надворним лікарем Імператриці Лізавети Петровни. Син цього лікаря був генералом в 1812-му році. Наполеон призначив його професором університету в Москві. Рід Мухина походив з Литви, осів на Слобожанщині. Батько Михайла Микола Мухин був професором старинної історії в Київській Духовній Академії. Був автором багатьох праць з історії Києва. Його учнями були відомі українські культурно-освітні діячі, Володимир Чехівський, Олександер Кошиць та ін-

Absender: ..
(Vor- und Zuname)

13a

Semen Sereyic
IRO, Resettle-
ment Center
Schweinfurt

Strasse, Hausnummer, Bauabschnitt, Stockwerk oder Flur und Wohnungsnr.
bei Mietern bitte n auch Name des Vermieters

Prosvet dyjone Hanuccij
i Sloboda Hanukesa
Ukrayins'kij i hebrejskij
Dobrodel'nyj reshet'nyj
Saeffer quarry, art. in
Sosenko Donskoy, art. in
Yevgenija adseck
Mrs. H. Teplynskow (C.)
518 E 65 St., New York
N.Y. USA. Via by komca
H. Sabdy. Kifjan C.

Листів С. Сеника е)

ші. В родині Мухінів говорилося тільки по-українськи. Михайло вже з дому зновував латинську, грецьку, французьку, англійську, польську та російську мови. Пізніше здобув декілька інших мов. Навчався в аристократичній Першій гімназії і вступив на філософський відділ університету та слухав лекції з історико-філологічних дисциплін. В часі війни опинився в ЧСР і там прихилився до Культурно-Освітньої Референтури ОУН. Йдуши по тій лінії провів критичну студію над Михайлом Драгомановим і видав книжку під назвою „Драгоманов без маски“. Він був дружнім дорадником О. Ольжича, як енциклопедист став у великій пригоді багатьом молодим письменникам.

7). Характеристику О. Ольжича, як людини я подав у праці „Олег Кандиба — О. Ольжич“, надруковану у „Бюлетені ІСНО“, число 2 за квітень — червень 1984-го року, Нью Йорк.

8). Я написав декілька літературних оглядів про творчість О. Ольжича і в деяких провів аналізу його творчого надбання. Одна з таких праць під назвою „О. Ольжич у світлі літературного довкілля“, друкувалася в тижневику „Новий Шлях“, Вінніпег, в 1948-го року, започатковану в числі 65 і ішла продовженнями в дальших числах 66 і 67 з 21, 25 і 28 серпня. Крім того написав другу працю, що була названа „О. Ольжич на творчому шляху“, опубліковану в „Календарі-Альманаху“ „Новий Шлях“, Торонто, на 1977-ий рік, ст. 56—66, яку я в деякому скороченні під заголовком

„Творчий шлях О. Ольжича“ читав в Українському Гарварді на сесії УНІГУ 7 грудня 1976-го року, при участі професорів, студентів і запрощених гостей. Про цю мою доповідь згадано у “Minutes of the Seminar in Ukrainians studies held at Harvard University,” during the academic year 1976—1977, на сторінках 33-34. Є подані прізвища присутніх і дискутантів.

9). Державин Володимир Михайлович, професор харківського університету, єгиптолог, літературознавець, народжений 30 січня 1899-го року в Петербурзі, помер 7 березня 1964-го року в Авгсбурзі. Приїхав до мене в 1946-му році в Ашафенбург, перебув у моїй скромній кімнатці три дні й переписав усі матеріали про О. Ольжича, які я тоді мав.

10). Нормальним друком з'явилось тільки чотири з них: „Свято Державності“ (22-ге січня), Свято Моря (29-те квітня), Перший Листопад, та Базар. Всі інші відбивано на циклостилі, а було їх ще крім цих вісім.

11). Про Культурно-Освітню Референтуру і про головну роль в ній О. Ольжича я згадав досить обширно у спогадах — студії „Кость Мельник, людина високого пориву“, що була опублікована в щоденнику „Свобода“, Джерзі Сіті, з 31-го березня 1984-го року і тижневику „Новий Шлях“, Торонто, з 28-го квітня 1984-го року, тижневику „Українське Слово“, Париж, з 3-го і 10-го червня 1984-го року, в журналі „Самостійна Україна“,

на хобини та кількох інших. 20.7.48
Вітало бас чуро в дзвінці урану
на скло докладно зечі.
Потім супрові: "Би не відто
нічнадуте соді". Розан
Деско з білосів паділа
чорнівкою (особливо з ін. в.
тіни) та перка антикота (у
все ходарів було та засіт
за 1-ї ріки з'явився). Кабіт
Річард Би нічнадувавши
і нічні токи засів пад-
ру він строги - все одне
хадиши, але згадаєте.
Так саме нічнедувавши
чуро з іп. 19.07 в Норвегії - але
бас дівчине - засів річка норв.
"Нічнадук!"

Сподіваюся, що ви чуете
Угодите в цій супрові:
Із залишеною
В північній до. Вас
Лисік М. Музичко

29.1.78

Відчуття новотині! Таке,
Світли відчуття чистою
дороги! не ти сама розумієш.
Ось. Дуже дуже то. Ти розумієш.
Люти особливо сміда-
ння ти міцні спорі-
ні, де бу зрадите за
і привівши до смерті.

А на заман - кенята
Ваш чистий Тираска.
Чиї віхи він діб боду.
Із грудей то, як усі стоя-
ть, яко вони так розно-
жані, можайко, як вона
ам сяди дамека?

До рівні, куди надіти
так чи що ложка так
висновитися, чи та ві-
дих урівнів сидів

С. Філаретово, що дружував з
в. Канадин в Кельні. Г. Шед-
зобі "про смерть Ольмана",
які пішли через пристови-
на дістанцію. Торік до
ріки.

До кого, що ? Протомитрій
де Сін? Із яким новим?

Із чим шалеє народ оть
Зеокаркеву ^{із} преу, ^{із} канів
і Каму, і Грабиці, Бельгії.
Із чим із чим вона ване ае
Ректире подрібка - сиреб-
дінч макії надінсані. ^{із} Граб-
Греда - шуму "з ронко-
тим виселати".

У раз чи про дрібно.

З помічного А. Вільям
п. с. які новини в Мінську
рекомендує. що чи не
буде які етс. ^{із} що відібре
О. Лашенко, Мірко та.

Шикаго, число 411 (1) за 1984-ий рік, в Збірнику „На зов Києва“ 1985-го року, Париж, та в інших пресових органах.

12). Про цей важливий державницький епізод і про роль в ньому О. Ольжича я згадав у праці „Карпато-Українська Держава“, опублікованій в „Українському Слові“, Париж, з 14-го жовтня 1984-го року, а також у спогадах під назвою „Михайло Колодзінський, Зенон Коссак і їхні друзі, що загинули за Карпато-Українську Державу“, друкованих у щоденніку „Америка“, Філадельфія, чч.: 173, 174 і 175 з 19, 23 і 24-го жовтня 1984-го року. Ця праця була досить поширена і в інших публікаціях, а також на замовлення вислана до редакції Збірника про Дрогобиччину.

13). Одруївся Олег в околицях Яблінка Вижня, недалеко Турки з Катрею Білецькою, дня 22-го серпня 1943-го року.

14). Я присвятив О. Ольжичеві свою книжку споминів із гітлерівського концентраційного табору „Мозаїка квадрів в'язничних“, видану в Ашафенбурзі 1946-го року, в основу якої лягла тема ув'язнених провідних членів ОУН, в якій є також змальована сильветка О. Ольжича.

Того ж року, 1946-го створено Пластовий Курінь Сеніорів „Закарпатці“, що складався з колишніх членів пластунів із Закарпаття та членів „Союзу Українських Пластунів Емігрантів“. Мене обрано Курінним, а я в свою чергу запропонував ім'я О. Ольжича на патрона згаданого Куреня, що

присутні однодушно прийняли.

В 1957-му році Український Пласт відзначав 45-літній Ювілей своєго існування. За моєю ініціативою створено „Пластовий Курінь Залізного Хреста“. Я підготував реєстр Пластунів, які віддали своє життя за Україну від 1911-го року. До того пам'ятного Пантеону Слави ввійшло прізвище д-ра Олега Кандиби — О. Ольжича. За порозумінням із Основоположником Пласти проф. Олександром Тисовським, першим Начальним Пластуном Сірим Левом та апробатою Тимчасового Комітету Ювілейної Зустрічі — я зредагував і надрукував своїм коштом видання, тиражем 500 примірників, привіз на Зустріч до Грефтону, що в Канаді, де роздано безкоштовно членам Зустрічі. Команда Зустрічі доручила мені, зредагований мною список членів „Залізного Хреста“ зачитати, що є записане у пластових архівах.

15). При тому треба тут ще раз спростовувати одну дуже важливу справу. Часто пишуть Олег Ольжич, а його батька звати Олександер Олесь. Одне і друге неправильне. Батька псевдонім Олесь постав від демінутивного Олександер Іванович Кандиба. Близька родина і друзі звали його Олесь ще в дитинстві. Як почав писати він ужив це ім'я і додав перед тим літеру „О“. Всі свої твори підписував тільки О. Олесь. Так теж сталося із його сином. Псевдонім Ольжич створив він собі від здрібнілого Олега, Олежич, Ольжич. Зупинився над милозвучнішим Ольжич і так підписував всі

свої поетичні твори, а ніколи Олег Ольжич. В минулому, ще в юнацькому віці він створив собі також псевдонім для дитячих оповідань „Лелека“. Цей псевдонім теж походив від пестливого, переробленого із його імені Олег.

Родин. 12.6. 49.

Дорогомолова Петруса Родзину
26.6. на авт. с. са. Чиг. Надієвській ч. Надієвській
зі Записа близько 1950 р. заснованої Олекою
Усе це відомо б.7. я вважаю виниклою скажені
Савом'євим, якщо мене у літі 20-х років
„Відоме“: відоме в Україні та в Донбасі, і не-
згода відоме відоме. Як бути в Крим
то від неї відоме: не відоме відоме відоме —

Ол. Род. Бакланський — С. Родзину

3 листів проф. В. Державина з)

I L Y O C T R A C I I

а) Вміщене фото з портрету праці Оксани Ля-
туринської (1902—1970), яка виготовила на за-
мовлення Культурно-Освітньої Референтури, в пе-
реселенчому таборі „Ля Гарде“, в місті Арафен-
бург, для першого Вечора, писвяченого О. Оль-
жичеві, в другу річницю його героїчної смерті
в німецькому концентраційному таборі Саксен-
гавзен.

б) О. Олесь (Олександр Іванович Кандиба), на-
роджений 6-го грудня 1878-го року на Харківщині
(дехто подає Сумщина) в оселі Верхосулі. Дату
народження подають також 4 і 5-го грудня. На
могилі у Празі подано 23-го листопада за старим
стилем. Помер 22-го липня в Празі. Після проф.
Сергія Єфремова одержав середню освіту при
селищі Лозовенька на Харківщині у сільсько-го-
сподарській школі, а після того закінчив Ветери-
нарний Інститут у Харкові.

в) Олег Кандиба за студентських часів.

г) Рукопис твору „Шякунталя“, що ввійшов до
збірки „Підзамчя“, видану в Мюнхені 1946-го ро-
ку. „Шякунталя“ — це синонім прикладної по-
дружньої вірності, з гіндуської драми поета Ка-
лідаса.

г) Катерина Білецька, донька проф. Леоніда Бі-
лецького, що стала дружиною О. Ольжича. Фото
кілька років перед одруженням.

д) Текст звідомлення про перший вечір, присвя-

чений О. Ольжичеві, 1946-го року, в другу річницю смерті. Вирізок з таборового „Бюллетену“.

е) Погруддя О. Ольжича, різьба мистця Михайла Черешньовського. Погруддя відслонене 3-го липня 1977-го року на оселі ОДВУ, що носить ім'я О. Ольжича.

е) З листувань Семена Сеника, картка, в якій він згадує про О. Лятуринську та О. Олеся, в криptonімах.

ж) З листів Михайла Мухина, які доказують про його широке зацікавлення літературними справами, живучи навіть у злиднях.

з) Один з багатьох листів проф. Володимира Державина, в якому він виявив свою зацікавленість О. Ольжичем.

